

— Avgrensning 1 km buffersone og tettsted.
 Jordbruksareal innenfor buffer og tettsted. Flybilde: © Norge i bilder

Mye jord der folk flest bor

«Mye av den beste jorda i Norge ligger i og rundt byer og tettsteder». Denne påstanden har blitt gjentatt utallige ganger. Likevel har ingen visst hvor mye av jordbruksarealet som faktisk ligger tettstedsnært. Nå har NIBIO tallfestet det.

I Norge hadde vi per 1. januar 2020, 11 339 872 dekar jordbruksareal¹. Det utgjør ca. 3,5 % av landarealet². Det høres kanskje lite ut? Kjører man seg en tur i landets tettbebygde områder, er det jo ofte jordbruksareal på alle kanter. Det er fordi en stor andel av de arealene som vi benytter til matproduksjon ligger i nærheten av der vi bor.

Nærmere bestemt ligger 2 636 435 dekar eller 23,2 % av Norges jordbruksareal i eller mindre enn en kilome-

ter fra en by eller et tettsted³. Sonen på en kilometer rundt alle Norges byer og tettsteder utgjør under 4 % av Norges totale areal, men inneholder altså nesten en fjerdedel av landets jordbruksareal.

Det er de tettstedsnære jordbruksarealene som er mest utsatt for nedbygging. Mellom 2004 og 2015 foregikk 50 % av den faktiske nedbyggingen nettopp innenfor en kilometer fra en tettstedsgrænse⁴.

TABELL 1: AREAL I ELLER MAKS 1 KM FRA TETTSTED		
Arealtype	Antall dekar i tettsted eller maks 1 km fra tettstedsgrænse	Areal i bufferen i prosent av areal-typen i hele landet
Bebyggd	1 719 958	66,9
Samferdsel	347 185	32,2
Fulldyrka jord	2 229 278	25,4
Overflate-dyrka jord	51 421	16,2
Innmarks-beite	355 736	15,9
Jord-bruksareal totalt	2 636 435	23,2
Skog	5 550 052	5,3
Åpen fast-mark	1 322 699	2,8
Myr	260 064	1,8
Is/varig snø	0	0,0
Ferskvann	594 062	3,4
Utenfor AR5	27 201	0,0
Totalt	12 457 656	3,8

Jordbruksarealet fordeler seg ikke likt på fylkene våre. De tre største landbruksfylkene, Innlandet, Viken og Trøndelag, har over halvparten (54,8 %) av jordbruksarealet i hele Norge. På fjerde og femte plass kommer Rogaland og Vestland.

Av de fem store har Viken og Rogaland mest tettstedsnært jordbruksareal, henholdsvis 35 % og 29 %. Vestfold og Telemark har likevel den aller største andelen jordbruksareal nær tettbebyggelse med hele 39 %. Oslo har bygget ned mesteparten av fylkets jordbruksareal. Av de knapt 10 000 dekar som er igjen, ligger 37 % innenfor kilometerbufferen.

Nordland og Troms og Finnmark er i motsatt ende av skalaen. Her ligger bare 10 % av jordbruksarealet i eller mindre enn en kilometer fra tettstedsgrænsene. I disse fylkene tapes mye jordbruksareal på grunn av gjengroing. Resten av fylkene har omkring 20 % av jordbruksarealet sitt i eller nær tettstedene.

FORFATTERE:

Linda Aune-Lundberg, Hege Ulfeng, ¹NIBIO

TABELL 2: ANDEL AV FYLKETS JORDBRUKSAREAL I TETTSTED ELLER MAKS 1 KM FRA TETTSTEDSGRENSE		
Fylke	Dekar	Prosent
Oslo	3 644	37,5
Rogaland	306 394	28,7
Møre og Romsdal	124 260	19,9
Nordland	65 558	8,7
Viken	759 916	34,6
Innlandet	411 550	18,6
Vestfold og Telemark	279 400	39,0
Agder	76 116	20,1
Vestland	222 212	21,4
Trøndelag	338 041	18,7
Troms og Finnmark	49 344	9,2

Tallene i dette faktaarket belyser konflikten mellom by- og tettstedsvekst på den ene siden og jordvern på den andre. Kunnskapsbasert og langsiktig planlegging er nøkkelen til god forvaltning av Norges matfat.

1. AR5 årsversjon 2019.
2. Landareal inkludert ferskvann, ikke hav, fra Kartverkets arealstatistikk for Norge 2020
3. Tettstedsgrænser er tatt fra SSB's digitale tettstedsgrænser. Les mer her: <https://www.ssb.no/a/kortnavn/bef tett/digtettgr.html>
4. G. Gundersen (SSB), M. Steinnes (SSB) og J. Frydenlund (NIBIO); Nedbygging av jordbruksareal, Rapport 2017/14, s. 54

FLYTENDE GRENSER

Byer og tettsteder er ikke statiske. Oftest vokser de. Det samme vil buffersonen rundt tettstedene gjøre. Dermed vil mer jordbruksareal havne innenfor tettstedsgrænse og buffersonen. Samtidig bygges jordbruksarealer i og nær tettstedene ned. Tall fra ulike år kan dermed ikke uten videre sammenliknes. I 2013 endret SSB dessuten metoden for tettstedsavgrænning. Data basert på tettstedsavgrænning før 2013 kan derfor avvike mye fra senere års data.

Kartlag brukt i analysen: AR5 årsversjon 2019, SSB tettstedsgrænser 2020